

MUMTOZ ADABIY MATN LEKSIKASINI O'RGANISHNING ZAMONAVIY LINGVISTIK YONDASHUVLARI

Axmadxonova Feruza

Nizomiy nomidagi o'zbekiston
milliy pedagogika universiteti
2-kurs magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada mumtoz adabiy matn leksikasini o'rganishning zamonaviy lingvistik yondashuvlari tahlil qilinadi. Mumtoz adabiyot o'zbek tilining boy leksik qatlamini o'zida mujassam etgan muhim manbalardan biri hisoblanadi. Ushbu adabiy meros tilshunoslik, adabiyotshunoslik hamda madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan katta ilmiy ahamiyatga ega. Maqolada mumtoz adabiy matnlar leksikasini tadqiq etishda qo'llanilayotgan zamonaviy lingvistik metodlar, jumladan semantik tahlil, lingvokulturologik yondashuv, korpus lingvistikasi va diskursiv tahlil masalalari yoritiladi. Shuningdek, mumtoz matnlarda uchraydigan arxaik so'zlar, tarixiy leksik birliklar hamda ularning zamonaviy til bilan bog'liqligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy lingvistik yondashuvlar mumtoz adabiy matnlarning leksik xususiyatlarini chuqurroq o'rganish hamda ularning til va madaniyat tarixidagi o'rnini aniqlash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: mumtoz adabiyot, leksika, lingvistik tahlil, semantik yondashuv, lingvokulturologiya, korpus lingvistikasi.

Annotation

This article examines modern linguistic approaches to the study of lexical features in classical literary texts. Classical literature represents an important source of the lexical richness of the Uzbek language and reflects the cultural and historical heritage of the nation. The study of the vocabulary used in classical literary texts is significant for linguistics, literary studies, and cultural studies. The article discusses modern linguistic methods used in analyzing classical texts, including semantic analysis, linguocultural approaches, corpus linguistics, and discourse analysis. Particular attention is given to archaic vocabulary, historical lexical units, and their relationship with modern language usage. The research findings demonstrate that modern linguistic approaches allow for a deeper understanding of lexical structures in classical texts and reveal their role in the development of language and culture.

Keywords: classical literature, lexicon, linguistic analysis, semantic approach, corpus linguistics, linguocultural studies.

Аннотация

В данной статье рассматриваются современные лингвистические подходы к изучению лексики классических литературных текстов. Классическая литература является важным источником богатства лексического состава узбекского языка и отражает культурно-историческое наследие народа. Изучение лексики классических текстов имеет большое значение для лингвистики, литературоведения и культурологии. В статье анализируются современные методы лингвистического исследования, включая семантический анализ, лингвокультурологический подход, корпусную лингвистику и дискурсивный анализ. Особое внимание уделяется архаической лексике, историческим языковым единицам и их связи с современным языком. Результаты исследования показывают, что современные лингвистические методы позволяют глубже изучить лексические особенности классических текстов и определить их роль в развитии языка и культуры.

Ключевые слова: классическая литература, лексика, лингвистический анализ, семантика, корпусная лингвистика, лингвокультурология.

Kirish

Mumtoz adabiyot xalqning tarixiy, madaniy va ma'naviy merosini o'zida aks ettiruvchi muhim manbalardan biridir. Bu adabiy meros tilshunoslik, adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslik fanlari uchun qimmatli tadqiqot manbai hisoblanadi. Mumtoz adabiy matnlar tilning boy leksik qatlamini, uning tarixiy rivojlanish bosqichlarini hamda xalqning dunyoqarashini o'zida mujassam etadi.

Tilshunoslikda mumtoz matnlarni o'rganish jarayonida ularning leksik xususiyatlarini tahlil qilish muhim ilmiy ahamiyatga ega. Mumtoz adabiyotda qo'llanilgan so'zlar nafaqat tilning tarixiy taraqqiyotini, balki xalqning madaniy qadriyatlarini va ma'naviy dunyoqarashini ham aks ettiradi. Shu sababli mumtoz matnlar leksikasini zamonaviy lingvistik metodlar asosida o'rganish dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda tilshunoslik fanida matn tahlilining yangi yondashuvlari shakllanmoqda. Semantik tahlil, lingvokulturologik yondashuv, korpus lingvistikasi va diskurs tahlili kabi metodlar mumtoz matnlarning til xususiyatlarini chuqurroq o'rganish imkonini bermoqda.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, mumtoz adabiy matn leksikasini o'rganishning zamonaviy lingvistik yondashuvlarini tadqiq etish ilmiy jihatdan muhim masala hisoblanadi.

Asosiy qism

Mumtoz adabiy matnlar o‘zbek tilining boy va rang-barang leksik qatlamini aks ettiradi. Ushbu matnlarni o‘rganish tilning tarixiy rivojlanish bosqichlarini aniqlash hamda leksik birliklarning semantik xususiyatlarini tahlil qilish imkonini beradi.

Zamonaviy tilshunoslikda mumtoz matnlar leksikasini o‘rganishda bir qator ilmiy yondashuvlar qo‘llanilmoqda. Shulardan biri semantik tahlil hisoblanadi. Semantik tahlil so‘zlarning ma’no tuzilishini, ularning kontekstual qo‘llanilishini hamda ma’no o‘zgarishlarini o‘rganishga qaratilgan.

Mumtoz matnlarda ko‘plab arxaik va tarixiy so‘zlar uchraydi. Bunday so‘zlar zamonaviy til bilan solishtirish orqali ularning ma’no evolyutsiyasini aniqlash mumkin. Bu esa til tarixini o‘rganishda muhim ilmiy natijalar beradi.

Lingvokulturologik yondashuv ham mumtoz matnlar leksikasini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tahlil qiladi. Mumtoz adabiy matnlarda uchraydigan leksik birliklar xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar va ma’naviy qadriyatlar bilan chambarchas bog‘liqdir.

Korpus lingvistikasi ham zamonaviy tilshunoslikning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Korpus lingvistikasi yordamida katta hajmdagi matnlarni elektron shaklda tahlil qilish mumkin. Bu usul mumtoz matnlarning leksik tarkibini statistik jihatdan o‘rganish imkonini beradi.

Diskurs tahlili esa matnning kommunikativ vazifasini o‘rganishga qaratilgan. Mumtoz adabiy matnlar nafaqat badiiy asar, balki ijtimoiy va madaniy diskursning ham muhim qismi hisoblanadi. Shu sababli ularning leksik xususiyatlarini diskursiv nuqtai nazardan tahlil qilish muhim ilmiy natijalar beradi.

Zamonaviy lingvistik tadqiqotlar mumtoz adabiy matnlar tilining boyligini va uning zamonaviy til rivojiga ta’sirini aniqlashga yordam beradi. Bunday tadqiqotlar tilning tarixiy ildizlarini o‘rganish hamda milliy madaniy merosni saqlash nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Mumtoz adabiy matnlar o‘zbek tilining tarixiy rivojlanishini aks ettiruvchi muhim lingvistik manbalardan biridir. Ularning leksik xususiyatlarini o‘rganish til tarixini, madaniyatini va milliy qadriyatlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Zamonaviy lingvistik yondashuvlar, jumladan semantik tahlil, lingvokulturologik yondashuv, korpus lingvistikasi va diskurs tahlili mumtoz matnlarning leksik tarkibini chuqur o‘rganishda samarali ilmiy metodlar hisoblanadi.

Shu sababli mumtoz adabiy matn leksikasini zamonaviy lingvistik metodlar asosida tadqiq etish tilshunoslik fanining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahmudov, N. (2013). *O'zbek tilining nazariy grammatikasi*. Toshkent.
2. Rahmatullayev, Sh. (2010). *O'zbek tilining izohli lug'ati*. Toshkent.
3. Vygotsky, L. S. (1986). *Thought and Language*. MIT Press.
4. Halliday, M. A. K. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
5. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press.